ЧЫЛА ЭЛЛАСЭ ПРОЛЭТАР-ШАМЫЧ, УШНЫЗА!

Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

ЙАМДЭ ЛИЙ

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЭ

ГАЗЭТ АК: идалыклан 2 т. 16 ыр. пэл ийлан 1 т. 8 ыр.

1938 ий 21 март № 15

Сэвэрный польусым сэҥышэ-шамычлан пионьэр салам!

Папанинэц-шамычын письмашт гыч

Папанинэц-шамыч 15 мартыштэ чыла пионьэр-шамычлан письмам возэныт. Нунын письмашт 16 мартыштэ „Пионерская правда" газэтэш пэчатлалтын.

„Тачэ, шуко жап уждэ илымэ дэч вара, мэ,—тыгэ нунын письмашт тӱҥалэш,—адак угыч шкэнан йӧратымэ родинан мландышкыжэ тошкална. Индэш тылзэ мэ ийын коштшо ий ӱмбалнэ ийын улына, чыла тидэ жапыштэ—кэчвалымат, йӱдымат, пэш йӱштӧ, тӱтанан ийгэчэ годымат—мэ элын заданьыжым ш у к т ы ш а ш вэрч научный пашам ыштэн улына.

Мэмнан родина, мэмнан кугу Сталин мланна Сэвэрный польусым тунэм налаш заданьым пуэныт ыльэ, мэ тудым тунэмын шуктышна. Мэмнан родинан сэржэ дэчын мэ тӱжэм миль нарэ тораштэ лийын улына. Кумда лэдовитый окэаныштэ мэ нылытын да мэмнан вэрный таҥна — „Вэсьолый" пий—гына ыльэ. Но мэ нигунамат, дажэ эн шучко минутыштат, шкэнам шкэтын гына улмылан шотлэн огынал. Чыла совэт калык, тидэ шотыштак тэ—мэмнан чаплэ родинан йочажэ-шамычат—мэмнан дэнэ пырльа улыда, тидым мэ шинчэн улына. Мэ шкэнан родинан мэмнам йӧратымыжым коч кунамат шижын улына. Тидэ мэмнам куандарэн, мланна у вийым пуэн. Сандэнэ мэ сэҥэн улына!

Йуный пионьэр-шамыч, тэ пэш чаплэ мэчтатэль[1])-шамыч улыда. Мэмнан чудэсный элыштэ мэчтатлаш лийэш да кӱлэш. Вэт тачысэ мэчта эрла дэйствитэльность лийын кэртэш. Мэат ожно Сэвэрный польусыш кайаш, тудым тунэм налаш мэчтатлэн улына. Ындэ шкэат ужыда, мэмнан мэчта шукталтын.

Мэчтатлыза, йоча-шамыч, тунэмза, настойащий сталинэц лийын кушса, тунам тэ чыла шуктэн кэртыда.

Папанин, Ширшов, Крэнкэль, Фэдоров.

1) Иктаж мом ышташ да пӱтынь элын пагалымэ йэҥ лийаш шонымаш.

ГЭРОИ-ШАМЫЧЫМ МОСКОШТО ВАШЛИИМАШ

17 март. 170 миллион калыкан элын шӱмжӧ—Моско—пайрэм вургэмым чийэн. Тидэ кэчэ поснак куанышан: Москошко элын эн талэ эргыжэ-шамыч—**Папанин, Ширшов, Крэнкэль** да **Фэдоров** толыт. Нинэ гэрой-шамычын лӱмыштым чумыр тӱньа пала.

Гэрой-шамычым вашлийаш Лэнинградский вокзал дэкэ мучашдымэ калык погынэн. Тудын коклаштэ—Громов, Данилин, Йумашэв, Чкалов, Бэльаков, Байдуков, Водопьйанов, Молоков, Каманин.

16 час жапыштэ вокзал гыч П а п а н и н, Ширшов, Крэнкэль, Фэдоров шыргыж лэктыт. Нуным Моско дэнэ пырльа чумыр совэт калык эндалын шупшалэш. Гэрой-шамычым вашлиймэ лӱмэш торжэствэнный митинг эрталтын.

* * *

Крэмль. Тидэ кугу дворэцэш ВКП(б) Цэнтральный Комитэт дэн СССР Совнарком Сэвэрный польусым сэҥышэ-шамыч лӱмэш прийомым ыштэныт. Погынышо-шамыч коклаштэ—Сэвэрный польусыш кайшэ воздушный экспэдицийын да папанинэц-шамычым ий ӱмбач налшэ экспэдицийын участникшэ-шамыч, чаплэ Йошкар Армий дэн Войэнный-Тэҥыз Флотын командиржэ-шамыч, завод дэн фабрикласэ стахановэц-шамыч, науко дэн искусство пашайэҥ, льотчик, конструктор-шамыч улыт.

Сэвэрный польусым сэҥышэ гэрой-шамычын пурымыштым зал пэш чот сово кырымаш дэнэ вашлийэш. Ончылно Сэвэрный польус с т а н ц и й ы н начальникшэ Иван Дмитриэвич Папанин Сталин портрэтан знамьым нумал пура. Тидэ знамьам кодшо ийын майыштэ Сэвэрный польусыш н а м и й э н шогалтымэ ыльэ. Станцийын пытартыш кэчыжэ мартэат тудо ий лагэрь ӱмбалнэ лойгэн шогыш. Папанинэц-шамыч почэш зимовщик-шамычым ий ӱмбач налшэ экспэдицийым вуйлатышэ О. Ю. Шмидт, моло участник-шамыч пурат.

Сталин, Молотов, Ворошилов, Калинин, Каганович, Микойан, Косиор, Жданов, Йэжов, Эйхэ, Димитров да Шкирьатов йолташ-шамычын пурымышт годым зал Сталин йолташ лӱмэш, партий дэн правитэльствын руководитэльжэ-шамыч лӱмэш пэш кужу жап совым кырэн.

Прийомышто С о в э т Ушэм Гэрой „Сэвэрный польус" станцийын начальникшэ И. Д. Папанин пэш раш ойла. Зимовщик-шамычлан пумо заданьэ чаплын шукталтын, манын тудо Сталин йолташлан, партий дэн правитэльствэ руководитэль-шамычлан докладыватла.

Совэт Ушэм Гэрой В. П. Чкалов йолташын ойлымэкшэ мут Сталин йолташлан пуалтэш. Залыштэ сово кырымаш, „Вийан лийжэ Сталин йолташ, „Сталин йолташлан—Ура!" саламлымаш эша вийан шэргылтэш.

Сталин йолташ совэтский гэроизм нэргэн, совэтский польарник дэн льотчик-ш а м ы ч ы н пэҥгыдылыкышт нэргэн пэш сайын ойлэн.

Прийомышто лийшэ-шамычлан кугу концэрт шындалтын.

Гэрой-шамычлан салам!

Папанинэц-шамыч!
Тидэ кэчын
Мокта тэмдам
Пэлэдшэ эл!
Сэҥэн налда
Тэ польусым.
Чыланат улыда
Мэмнан шӱмбэл.
Тэмдан сэҥымаш дэнэ
Уло калык
Куанэн чот
Совыжым кыра!
Тэмдан вий дэнэ
Совэтский знамьа
Польус ӱмбалнэ
Вийан лойга.

Улыда чылан тэ
Сэҥышэ тукым,
Улыда гэрой
Чылт витьаз *) гай.
Совэт эл эргын
Чаплэ лӱмжым
Колэш Мадрид,
Колэш Китай!

Мэмнан пэлэдшэ
Йоча-шамыч:
Пионьэр, тунэмшэ—
Чыланат
Тыланда колтат
Куан саламым
Тэндан сэҥымаш—
Элнан куат!

Макс Майн.

*) Витьаз — рыцарь, богатырь; моткоч талэ вийан йэҥ.

Папанинэц-шамыч „Таймыр" дэн „Мурман" экспэдицийын участникшэ-шамычым вашлиймышт годым саламлат.

Фото—Прэсклишэн.

БОЛЬШЭВИК-ШАМЫЧЫН СЭҤЭН КЭРТДЫМЭ КРЭПОСТЬ УКЭ

Йатыр элласэ учоный-шамыч Сэвэрный польусым сэҥэн налаш шуко кана тӧчэныт. Но тидым нуно ыштэн к э р т ы н огытыл. Шукышт Сэвэрный польусыш каймэ корнэш вуйыштым йомдарэныт, молышт нимогай рэзультат дэч посна мӧҥгэш пӧртылыныт.

Лач совэтский польарник-шамыч г ы н а 1937 ийыштэ Сэвэрный польусым сэҥэн нальыч. Тидэ—Отто Йульйэвич Шмидт йолташ вуйлатымэ дэнэ лийэ. Ныл лӱддымӧ зимовщик-шамыч: Папанин, Крэнкэль, Ширшов, Фэдоров польусэш тэлэ мучкылан научный пашам ышташ кодыч. Нуно йӱштым, польарный йӱдым, лӱдмашан улмым ончыдэ научный пашам ыштышт. Нунын п а ш а ш т Совэт наукым вэлэ огыл, тӱньамбал наукымат пойдарэн.

Кызыт папанинэц-шамыч Москошто улыт. Гэрой-шамычым уло эл саламла. Моло дэнэ пырльа мэат нунылан пионьэр саламым колтэна. Школыштына нунын илышыштым, пашаштым тунэмаш тӱҥалына.

Гэрасимов Саньу.

Оршанкэ район, Вэликополь пэлэ кыдалаш школ, 6-шо класс.

Папанинэц-шамыч лӱмэш отрьадной сбор

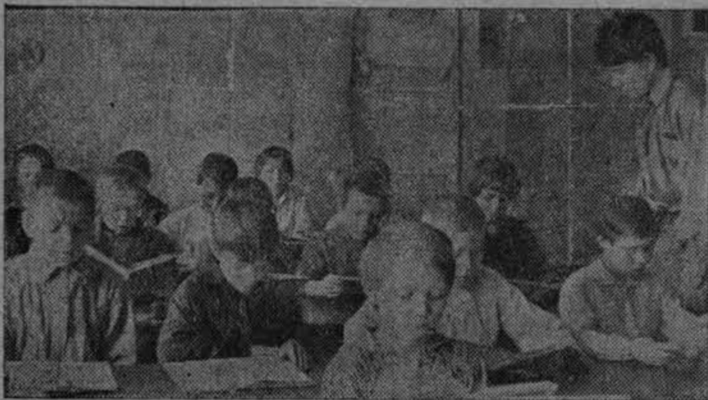
2 час жап. Урок пытэн. Тэвэ оҥгыр йӱк шэргылтэ. Тидэ—пионьэр-шамычлан линэйкыш шогалаш увэртара. Звэна вожатый шамыч отрйад вожатыйлан рапортым пуаш тӱҥальыч. Линэйкэ пытымэкэ ик йэҥ сэмын партлашкэ шинчыч. Папанинэц-шамыч лӱмэш эртарымэ с б о р ы м отрйад вожатый почо. Тудо эн пэрвойак папанинэц-шамычын биографийыштым каласкалыш. Варажым туныктышо Николай Пэтрович папанинэц-шамычын 9 тылзэ жапыштэ мом ыштымышт, кузэ нуным ий ӱмбач налмэ нэргэн пэш раш ойлыш. Тудын почэш туныктышо Василий Гэрасимович Сэвэрный польусым сэҥэн налмэ да ожнысо путэшэствий-шамыч нэргэн умылтарыш. Туныктышо-шамычын кутырымыштым пионьэр-шамыч пэш куанэн колышт шинчышт. Варажым угыч пурышо пионьэр-шамычлан галстукым пуэдышт. Мурымаш дэнэ сбор пэтыралтэ.

Тидэ сбор молгунамсэ дэч вэсэлан эртыш.

Воробйов Павыл

Сотнур кыдалаш школ.

24

Йошкар-Ола район, Йаким-сола тӱҥалтыш школышто тунэмшэ-шамыч урок годым.

Фото Овэчкиным.

ПАРИЖ КОММУН

Эртышэ ийласэ сэмынак тэнийат 18 мартыштэ чумыр тӱньасэ пролэтариат Париж Коммун кэчым палэмдыш.

Мо тугай Париж Коммун? Мэ, йоча - шамыч, тыланда Париж Коммун историйжэ дэн значэньыжым умылтарэна.

1870 ийыштэ Франций дэн Пруссий коклаштэ тӱҥалшэ сарыштэ Пруссий сэҥэн. Тунам Францийын столицыштыжэ — Парижыштэ пашазэ дэн мэлкобуржуазный массэ рэвольуцийым тӱҥалын.

Нэмэц-шамыч Парижым авырэн налыныт. Но пашазэ батальон-шамыч нуным ола кӧргыш пуртэн огытыл, колэна-илэна, садыгак столицынам огына сдатлэ манын крэдалаш тӱҥалыныт. Тыгэ Парижысэ пролэтариат ныл тылзат пэлэ пэш пэҥгыдын шогэн.

Пашазэ - ш а м ы ч буржуазий ваштарэш шогалыт манын лӱдмыжӧ дэнэ буржуазный правитэльствэ калыклан измэным ыштэн. Тудо йыштак ола шэҥгэк лэктын, нэмыч - шамычлан Парижым сдатлаш сӧрӧн. А пашазэ - шамыч оружийым садыгак кудалтэн огытыл.

Тунам буржуазный правитэльствын министржэ, шакшэ измэнник, калык тушман Тьэр пашазэ-шамычын пушкыштым кэнэта шупшын налаш салтак отрьадым колтэн. Тидым ужын ӱдрамаш-шамыч трэвогым кыньэлдэныт. „Национальный гвардий" пушкым пуэн огыл. Тунам шуко салтак-шамыч калык вэкэ лийыныт да тужакак шкэнычтын кок гэнэралыштым пуштыныт. А Тьэр, министр, гэнэрал, буржуй, спэкульант, чиновник да поп-шамыч Париж гыч Вэрсальыш куржыныт.

1871 ийын 18 мартыштэ Парижыштэ власть пашазэ класс кидыш куснэн. Пашазэ класс шкэнжын правитэльствыжым — Париж Коммуным ыштэн.

Коммун фабрик дэн заводым пашазэ - шамычын кидышкышт пуэн, чэркэ дэн монастырь-шамыч клубыш савыралтыныт. Чылажат калыкын илышыжым сайэмдышашлан ышталтын.

Буржуазийым йӧршынак сӱмыршашлан Маркс дэн Энгэльс Коммуным Вэрсальыш наступатлаш ӱжыныт. Тушто буржуазный правитэльствэ шогэн. Но Коммунышто тайныштшэ мэлкобуржуазный йэҥ-шамыч йатыр лиймэ дэнэ Вэрсальыш наступатлаш тудын пэҥгыдылыкшэ ситэн огыл.

Парижысэ пролэтариатын кугу кучэдалмашыжым чумыр тӱньа ончэн. Но коммунар - шамыч авырнымаштэ лийыныт. Парижым Тьэрын войскажэ-шамыч авырэн налыныт. Коммунар-шамыч буржуазий ваштарэш крэдалаш пашазэ дэн крэсаньык-шамычым ушэн кэртын огытыл.

Вэрсальский правитэльствын сайын вооружатлалтшэ пэш шуко войскажэ-шамыч ваштарэш коммунар-шамыч гэройла крэдалыныт. Пӧрйӧҥ - шамыч дэнэ пырльа ӱдрамаш дэн йоча-шамычат крэдалыныт. 21 майыштэ Тьэрын войскажэ Парижыш пурэн. Буржуазий коммунар-шамычым пэш чот орландараш пижын. Арньа жапыштэ лу тӱжэм дэнэ пӧрйэҥ, ӱдрамаш да йоча-шамычым лӱйэн пуштыныт. Пэш шуко пашазэ-шамычым тьурмаш пэтырэныт, мӱндыр островлашкэ, каторгыш колтэныт.

Париж коммунар-шамыч колэныт гынат, нунын шонымышт колэн огыл. Нунын шонымышт —пийалан эрык илыш мэмнан элыштэ пэлэд шога. Нунын шонымышт тӱньа мучко шукталтэш.

ПРИМЭРНЫЙ УЧЭНИК

Лучков Ваньам мэмнан школышто чыла тунэмшэ-шамыч йӧратат. Тудо нигунамат лӱшкэн ок кошт, тунэммаштэ эрэ ончылно. Кокымшо чырыкыштэ 8 „отлично" да „5 хорошо" отмэткым налын.

Туныктышын ойлымыжым Ваньа сайын умлэн налаш тыршэн колыштэш. Могай ойым огэш умло гын, тунамак йодэш. Мӧнгыш пуымо заданьым эрэ жапыштыжак шуктэн толэш. Общэствэнный пашаштат Ваньа активный рвэзэ.

Иара жапым вэсэлан да культурно эртара: шашкэ, шахмат, биллиард дэнэ модэш, художэствэнный литэратурым, газэтым лудэш.

Тунэммаштэ почэш кодшо йолташыжэ-шамычлан Лучков эрэ полшэн шога. Кызыт Ваньа провэрочный испытаньылан вийан йамдылалтэш. Пэлэ кыдалаш школым тудо похвальный грамота дэнэ тунэм лэкташ тырша.

Воронов Миклай.

Шэрнур район, Кой-Сола пэлэ кыдалаш школ.

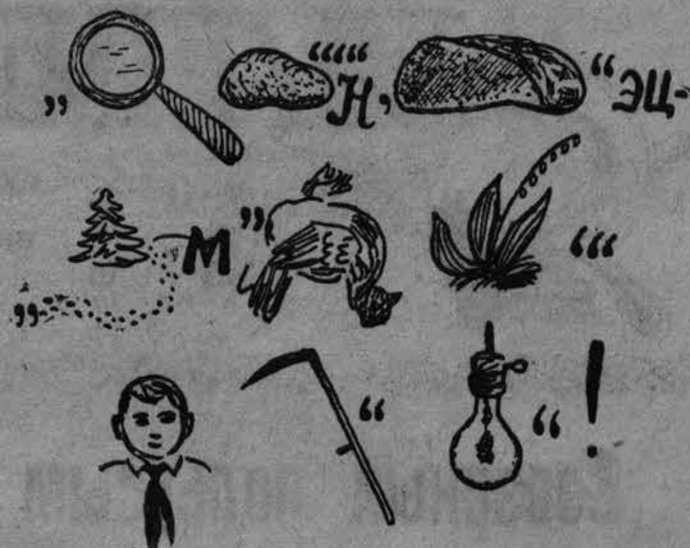
Ныл оборонный значокшо уло

Гэрасимов Саньу 6-шо классыштэ отличнэ тунэмэш. Тудо войэннэ - физкультур пашам пэш йӧрата. Кызыт тудо ныл оборонный значоклан: БГТО, БГСО, ПВХО ,ЮВС-лан нормым пуэн, значокшымат налын.

Иванов Мэтрий

Оршанкэ район, Вэликополь пэлэ кыдалаш школ.

РЭБУС

Талэ музыкант лийам

Мый изиэм годсэк музыкым пэш йӧратэм. Йэҥын шоктымым коламат, мыйат тыгэ шоктэн моштышаш ыльэ, манын шуко шонэн коштынам. Мэмнан йалыштэ талэ кӱслэзэ Тэрэнтэй Павыл уло. Тудым район мучко, рэспубликыштат палат. Тудын шоктымыжым колыштлаш коштмэм дэнэ, мыйат кӱслэм шокташ тунэмынам. Кызыт кок мурым сайынак шоктэн моштэм.

Шукэртэ огыл ачий мыланэм кӱслэм налын пуэн, а Зойа шӱжарэмлан балалайкым налын. Тидлан мэ пэш куанэн улына. Йара жап годым йӧратымэ музыкнам шоктэна.

Ончыкыжым, пэлэ кыдалаш школ пытарымэкэ, музыкальнэ школыш тунэмаш кайэм.

Краснов Йыван.

Морко район, Азйал пэлэ кыдалаш школышто тунэмшэ.

38 пионьэр

Мэмнан 4-шэ классыштэ 44 йэҥ тунэмэш. Пионьэрыш пураш кӱлмым мэ йатыр тунэмшэ-шамыч шинчэна. Кызыт мэмнан классыштэ 38 пионьэр уло.

Морозов Ивук.

Кужэнэр район, Йыван-Сола тӱҥалтыш школ, 4-шэ класс.

◆◆◆

ХРОНИКЭ

1938 ий,15 мартыштэ антисовэтский „право-троцкистский блок" паша дэнэ СССР Вэрховный Суд Войэннэ Коллэгийын **Н. И. Бухариным, А. И. Рыковым, Г. Г. Иагодам, Н. Н. Крэстинскийым, А. П. Розэнгольцым, В. И. Ивановым, М. А. Чэрновым, Г. Ф. Гриньком, И. А. Зэлэнскийым, А. Икрамовым, Ф. Ходжайэвым, В. Ф. Шаранговичым, П. Т. Зубарьэвым, П. П. Булановым, Л. Г. Лэвиным, И. Н. Казаковым, В. А. Максимов-Диковскийым, П. П. Крьучковым** лӱйэн пушташлан лукмо приговорым шуктымо— чылаштыман лӱйэн пуштмо.

Нэмыч фашист-шамычын войскашт Австрийым налыныт

Шукэртэ огыл Гитлэр ш к э д э к ш э австрийский правитэльствым вуйлатышэ Шушнигым ӱжыктэн. Тудо Шушнигым нэмыч фашист-шамычлан подчиньатлаш трэбытлэн. Тидым от шукто гын, Австрийыш шкэ войсканам пуртэна,—манын лӱдыктэн. Шушниглан тидын дэнэ кэлшаш логалын.

Австрийский правитэльствылан гитлэровский агэнт Зэйсс-Инквартам внутрэнний паша ончышо министрлан да полиций начальниклан шогалташ логалын, арэстоватлымэ гитлэровэц-шамычым тьурма гыч луктыктэн да нунылан шкэ организацийыштым открыто ышташ разрэшитлаш логалын.

Но тидэ чылажат Гэрман фашист - шамычлан шагал лийын. Н у н ы л а н чыла Австрий кӱлэш. Г и т л э р Австрийский гэнэральный штаб вуйлатышыланат гитлэровэцым шогалташ, адак Австрий Чэхословакий дэнэ кыл кучымыжым чарнэн, Гэрманий, Италий да Йапоний сойузыш ушныжо манын трэбытлэн.

Гэрман фашист - шамыч Австрийыштэ лӱмынак бэспорьадкым ыштэн, правитэльствым сӱмырэныт. Варажым Шушниг 13 мартыштэ вэс правитэльствым ышташ альэ тудо правитэльствымак кодаш калыкын шонымыжым палашлан чыла калык дэнэ голосованьым эртараш ыштэн.

Тидэ дэч гитлэровэц-шамычат лӱдыныт. Нуно калыкын Шушниг правитэльствэ вэрч йӱклаш тӱҥалшашыжым шинчэныт. Гитлэр йӱклымашым отложитлаш, Шушниг прэмйэр-министр пост гыч кайжэ, тудын олмэш Зэйсс-Инкварт шогалжэ манын трэбоватлэн. Тидэ трэбованийым огыда шукто гын, гэрман войска Австрийыш пура,—манын Гитлэр ончыл гоч ойлэн.

Австрийский правитэльствэ йӱклымашым отложитлэн, Шушниг отставкыш кайэн. 11 мартыштэ гэрман войска - шамыч Австрийыш пурэныт.

Кызыт Австрийыштэ 200 тӱжэм Гэрман салтак улыт. Нуно Линц, Грац, Инсбрук, Вэна, моло ола-шамычым налыныт. Авиаций вийымат йатырак кондымо. Ик Лэнц оласэ аэродромышто гына 300 гэрманский самольот-шамыч улыт. Тидэ олашкак шуко орудийан, танкан да пулэмьотан гэрман войска-шамычым кондымо.

Линц гыч В э н а ш к э (Австрийын столицыжэ) самольот дэнэ пулэмьотан 3000 гэрман салтак-шамычым колтэныт. Тушкак бронэвик да танк отрӓдым колтэныт. Тидэ кэчылаштэ Вэна ӱмбалнэ гэрман бомбардировщик-шамычын эскадрильышт чоҥэштылыныт. Вэнский аэродромышко 100 утла гэрманский нэлэ бомбардировщик-шамыч волэныт. Вэна йыр шагал гын 18 тӱжэм гэрман войска да 200 дэч шагал огыл бомбардировщик - шамыч улыт.

Австрийыш Гэрман фашист-шамычын главарьыштат толаш тӱҥалыныт. 12 мартыштэ гэрманский тайный полиций (Гэстапо) начальник шкэ полышкалшыжэ - шамыч дэнэ толын. 12 мартыштэ эрдэнак Гитлэрат Бэрлин гыч Мюнхэныш чоҥэштэн толын, тужэч автомобиль дэнэ Австрийыш толын.

Эл мучко вэрысэ властьым гитлэровский агэнт-шамыч налэдат. Австрийыштэ чыла власть гэрман фашист - шамыч кидыштэ. Штурмовой отрӓд-шамыч антифашист дэн йэврэй-шамычым кырат, обыскым да арэстым ыштылыт.

Австрий правитэльствэ члэн-шамычымат арэстоватлэныт. Но ожнысо прэмйэр Шушниг дэнэ мо лийын, палэ огыл.

Газэт рэдакций - шамыч, тэлэграф да вэнский радиостанций гитлэровэц-шамычын кидыштышт улыт.

Гитлэровский агэнт Зэйсс-Инквартын ыштымэ у австрийский „правитэльствэ" Австрий Гэрманий дэкэ ушна,—манын официальнэ увэртарэн.

МЭМНАН АДРЭС: Иошкар-Ола, Марий АССР, Совэт пӧрт, 25-шэ №-ан пӧлэм, „Йамдэ лий" рэдакций. Тэлэфон: Совэт пӧртын коммутаторжо, 82-шо №.

Ответственный редактор— К. А. ЛЭНСКИЙ

Упол. Марлита № А—204.

Иошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типографийжэ.